

СТАНОВИЩЕ

от доц. д-р Десислава Вараджакова,
Национален институт по геофизика, геодезия и география при
Българска академия на науките,
департамент „География“, Професионално направление: 4.4. Науки за Земята,
Научна специалност: Икономическа и социална география (География на туризма)

Настоящото становище е изготвено въз основа на заповед № 01- 44/22.03.2021 г. на директора на Националния институт по геофизика, геодезия и география при Българска академия на науките, определяща състава на научно жури в процедура за защита на дисертация на докторант на самостоятелна форма на обучение **Марияна Стоянова Султанова** за придобиване на образователна и научна степен „доктор“ по професионално направление: 4.4. Науки за Земята, научна специалност: Икономическа и социална география на тема **„Концептуална рамка за постигане на устойчиво развитие на планинските райони“**. Съобразено е с изискванията на Закона за развитие на академичния състав в Република България /ЗРАСРБ/, на Правилника за неговото прилагане, на Правилата за условията и реда за придобиване на научни степени и заемане на академични длъжности в БАН и Правилника за приложение на ЗРАСРБ в НИГГГ.

Кратки биографични данни

От представената автобиография в документите по процедурата за защита на дисертационния труд е видно, че докторантката е завършила през 1982 г. специалност „География“ в СУ „Кл. Охридски“ с квалификация специалист географ хидролог и климатолог, както и втора специалност „История“ и квалификация преподавател по география и история. Цялата ѝ дългогодишна професионална реализация е свързана с обучението по география. Била е ръководител на националния отбор по география, който класира на челни места на международни олимпиади. Участва в разработването на учебни помагала, в международни проекти, семинари и конгреси, свързани с образованието и културния обмен. Владее отлично руски и английски език.

Обща характеристика, структура и съдържание на дисертационния труд

Дисертационният труд се състои от 324 страници, от които увод /4 стр./, изложение /268 стр./, заключение /4 стр./, научни и научно-приложни приноси /1 стр./, приложения /20 стр./ и използвани източници /24 стр./.

В първа глава са разгледани теоретико-методическите основи при изследване на планинските територии и тяхното устойчиво развитие. В съдържанието е посочена една точка - т.1.1, в която е направен преглед на литературата, отнасяща се за дефиниране на основни понятия, свързани с темата на дисертационния труд – „планина“ /„планинска територия“/, „планински район“, „концептуална рамка“. В точка 1.2. са описани използваните източници при разработване на дисертацията, а именно: а/ нормативната база и научните изследвания по изследователската проблематика и б/ анкетни

проучвания. Посочено е, че са проведени интервюта с 16 души, управляващи в общини и кметства, разположени в Родопите, които се типологизират като общински общини. Нагласите за устойчиво мислене и поведение на населението е проучено в почти всички общини на Смолянска област чрез онлайн допитване, в което са участвали 533 души. Въз основа на проучването са формулирани три хипотези, които се потвърждават или отхвърлят в гл. V от дисертационния труд. В т.1.3 са посочени използваните подходи и методи при изследването.

Във втора глава е направено задълбочено изследване на еволюцията на методиките за очертаване на планинските територии /райони/ в програмите и нормативните документи на Европейския съюз и България, като докторантката обосновава включването му в дисертационния труд.

В трета глава е разгледано развитието на идеята за регионализма и управление на териториалната система в контекста на планинските територии /райони/. Направен е критичен анализ на стратегията на Европейския съюз за макрорегионализма и е посочено, че Алпийската конвенция може да послужи като модел за създаване на Родопска конвенция и дори на Балканска такава. В т. 4 е направена оценка на проблемите на регионализма в България и политиката за регионално развитие, нормативното уреждане и институционалната структура. Предложен е модел за поетапно формиране на планински район за постигане на устойчиво развитие.

Четвърта глава разглежда устойчивото развитие, неговите приоритети и някои модели за управление за целите на устойчивото развитие, както и такива конкретно за планински територии като Швейцарския модел за управление на планински райони за целите на устойчивото развитие от най-нисък таксономичен ранг /община и кантон/ и Алпийската конвенция като модел за управление на планинска наднационална териториална /регионална/ система. Изведени са следните модели за управление на устойчивото развитие в планинските райони: модел за постигане на екологична устойчивост чрез йерархичен модел на управление; за постигане на екологична устойчивост чрез либерален/съвещателен тип на управление; за устойчивост на благосъстоянието чрез йерархичен/централизиран тип на управление и за устойчивост на благосъстоянието чрез либерализиран/съвещателен тип на управление.

Пета глава е свързана със създаването на концептуална рамка за постигане на устойчиво развитие на планинските райони. Изследвани са нагласите и моделите на поведение за постигане на устойчиво развитие на част от населението и представители на общинската управа на област Смолян и на представители на планински общини в Пазарджишка област.

Научни и научно – приложни приноси в дисертационния труд

Научните и научно-приложните приноси в дисертационния труд са свързани със създаването на модел за поетапно формиране на планински район за постигане на устойчиво развитие чрез прилагане на принципите субсидиарност, spill over, глокалност и пропорционалност. Предложена е концептуална рамка, чрез която могат да се позиционират териториални единици от различен таксономичен ранг с оглед създаването на политики за устойчиво развитие. Показана е необходимост от редуване на

териториален и функционален подход при управлението на устойчивото развитие на планинските райони за постигане на баланс на местните и националните интереси.

Критични бележки и препоръки

Нямам сериозни критични бележки към дисертационния труд, но считам че има необосновано навлизане в детайли и подробности, които могат да бъдат представени в по-концентриран вид. Също така има някои технически пропуски и грешки, както и необходимост от корекции в оформлението – напр. различни шрифтове, графики с несъобразени размери и т.н. Някои от посочените данни са твърде стари, не са актуални. Напр. БВП и безработица от 2012 – 2013 г.

Бих препоръчала на докторантката при бъдещи изследвания, анализи, разработване на концепции за планинските райони да има предвид европейската система от индикатори за устойчиво развитие, разработена от Евростат в координация и сътрудничество с ООН, която и НСИ прилага чрез системата от 56 показателя в десет тематични области. Тези показатели са свързани със специфични политики при управлението на устойчивото развитие на териториите, включително планинските.

Въпрос към дисертанта

1. През коя година е направено анкетирането и смята ли, че пандемията се е отразила върху нагласите към устойчивото развитие в планинските райони?

2. Според докторантката в коя от изследваните общини управлението на устойчивото развитие е най-успешно и защо, както и къде се наблюдават проблеми и защо?

Заклучение

Въпреки направените критични бележки и препоръки към дисертационния труд, публикационната активност и дългогодишната професионална реализация предоставят достатъчно доказателства за компетентността на докторантката. Това ми дава основание да изразя своята положителна оценка и да предложа на научното жури да присъди на Марияна Стоянова Султанова научната степен „доктор“ по професионално направление: 4.4. Науки за Земята, научна специалност: Икономическа и социална география.

23 април 2021г.

Изготвил становището:

/доц. д-р Д. Вараджакова/